

ЖУРАВСКАЯ Н. С., ЯЩЕНКО Л. Д. Методика самостоятельной работы по дисциплине “Контроль и безопасность качества сельскохозяйственной продукции” для будущих экологов на примере ОП НУБиПУ Украины “Боярский колледж экологии и природных ресурсов”.

Приведены данные относительно самостоятельной работы по дисциплине “Контроль и безопасность качества сельскохозяйственной продукции” студентов IV курса специальности “Прикладная экология”. Обосновываются рекомендации относительно организации самостоятельной работы.

Ключевые слова: самостоятельная работа, контроль, задание, студент, занятие.

ZHURAVSKAYA N. S., YASHCHENKO L. D. Methods of self-work in discipline “Control and safety of agricultural products’ quality” for future ecologists on example Nation University of Bioresources and Nature of Ukraine “The Boyarka College of Ecology and Natural Resources”.

The data of self-work on discipline “Control and safety of agricultural products’ quality” of students of year of study of speciality “Applied Ecology” are presented in the article. The recommendations for organization of students’ self-work are revealed..

Keywords: self-work, monitoring, tasks, student’ knowledge.

Ісаєнко С. А.

**Державний економіко-технологічний університет транспорту,
Яковенко-Глушенкова Є. В.
Київський національний лінгвістичний університет**

СОЦІОКУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМАТИКА В ЗМІСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ІМПС У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті проаналізовано існуючі науково-теоретичні погляди щодо використання соціокультурної проблематики у змісті навчальної дисципліни ІМПС у контексті міжкультурної комунікації. Узагальнення власного практичного досвіду викладання дає авторкам статті підстави виділити такі прийоми кореляції соціокультурної проблематики, що є ефективними щодо формування у студентів вищих немовних навчальних закладів здатності до повноцінного міжкультурного спілкування.

Ключові слова: соціокультурна проблематика, зміст навчальної дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, міжкультурна комунікація, здатність до міжкультурного спілкування.

У Національній доктрині розвитку освіти стратегічними завданнями української державної освітньої політики визначаються вихід освіти, набутої в Україні, на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів, учених, педагогів і студентів у проектах міжнародних організацій і співтовариств. Сучасні вимоги до підготовки кваліфікованого спеціаліста, перш за все, потребують від нього бути активним і плідним учасником міжкультурної комунікації, мати необхідну комунікативну спроможність у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах, навички практичного володіння іноземною мовою у різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі

тематики, що обумовлена професійними потребами, та бути спроможними оволодіти новітньою фаховою інформацією через іношомовні джерела.

Метою статті є аналіз існуючих у науковому обігу та висловлення власних поглядів на шляхи кореляції соціокультурної проблематики і змісту навчальної дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)” – ІМПС – у контексті міжкультурної комунікації. **Об’єктом** нашого аналізу виступає змістове та операційне наповнення навчальної дисципліни ІМПС у немовних ВНЗ з урахуванням актуалізації проблем міжкультурного спілкування у світі. **Предметом** – виокремлення соціокультурної проблематики у змісті ІМПС і визначення ефективних дидактичних умов реалізації освітньо-виховного потенціалу іноземної мови за умов обмеження змістового компонента жорсткими цільовими рамками професійно-зорієнтованої детермінованості зазначеної навчальної дисципліни.

Вимога вільного користування однією із європейських мов, окрім своєї рідної, що включена Європейською федерацією національних асоціацій інженерів до “потенціалу компетентності інженера” [1, с. 154], виділення Радою Європи компетенції “спілкування більш, ніж однією іноземною мовою”, як складової “ключових” компетенцій для європейського рівня освіти [2, с. 5], а також виокремлення науковцями лінгвістичної і комунікативної компетенцій у якості необхідних складових підготовки студентів до успішної майбутньої професійної діяльності – є свідченням визнання зростаючої ролі іноземної мови для формування особистості сучасного фахівця і необхідною складовою його професійної підготовки.

Загальноновизнано, що мова виступає у ролі зберігача різноманітної інформації, життєвого й виробничого досвіду представників того чи іншого етносу. Отже, опанування будь-якої іноземної мови, поруч із комунікативною, має ще й культурознавчу функцію. Вивчення нерідної культури, розуміння її відмінностей від рідної, разом з вихованням поваги до обох (як до рідної, так і до нерідної) культур з часом формує у суб’єкта міжкультурну комунікативну компетенцію і толерантність. І саме тому є найкращим шляхом до усунення “культурного шоку”, що виражається у почутті злості, розгубленості, збентеженості або навіть страху при зустрічі з іншою, “дивною” культурою, яка частково чи повністю відрізняється від понять того осередку, в якому людина виросла.

Можливості зіставного аналізу лінгвістичних одиниць з різних мов дійсно необмежені, тому що межі мовного знака, які концептуалізують одні й ті ж самі поняття, набувають різної форми та змісту у різних мовах світу. Зіставлення різних форм концептуалізації одних і тих самих реалій життя має неабияке загальнорозвиваюче, виховне та світоглядне значення, тому що сприяє появі більш чіткого розуміння багатоаспектності різних концептів. Іноземна мова допомагає дослідити, пояснити та сприйняти всі найбільш

значущі моменти нерідної культури, а порівнявши їх з культурологічним підґрунтям рідної мови, навчитися поважати і цінувати етнічні та расові відмінності окремих представників людства, усвідомлюючи індивідуальну унікальність кожного члена суспільства. Потенційні можливості вивчення іноземної мови не лише забезпечують декілька взаємопов'язаних і рівнозначних аспектів, серед яких пізнавальний, або загальноосвітній, що передбачає збагачення духовного світу особистості, набуття та розширення знань про культуру країни, мова якої вивчається, тощо, а й передбачають набуття комунікативної компетенції, яка, крім мовної та мовленнєвої, включає у себе і соціокультурну компетенцію. Знання історії, географії, економіки, державного устрою та культури поруч із особливостями мовленнєвої та не-мовленнєвої поведінки носіїв мови поставлено на один щабель із мовними знаннями, мовленнєвими навичками та вміннями. Отже, наголосимо ще раз, у процесі оволодіння іноземною мовою студентам фактично пропонується засвоїти всю систему фонових знань, тобто сукупність відомостей культурного та матеріально-історичного, географічного та прагматичного характеру, якими володіє носій мови, уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається. Але так було не завжди. Протягом майже трьох останніх століть фахівці у галузі вивчення іноземних мов не були одноставними щодо важливості та доцільності вивчення соціально-культурних аспектів іноземної мови та їх значення для формування "чуття" мови у іншомовного (та іншокультурного) реципієнта.

Не одразу прийшло розуміння того, що хоча народний дух проявляється не тільки в мові, але й у народних звичаях та традиціях, духовній та матеріальній культурі, саме "мова найяскравіше ілюструє усі принципи психології народів" (за висловом Г. Штейнталь) [3, с. 128]. Вивченню цих питань приділяли увагу Г. Штейнталь, М. Лацарус, Г. Вендет, Р. Ординський, Г. Недлер та багато інших дослідників. А. Томсон уважав мову не просто відображенням людських думок, а чимось подібним до самостійного організму. Сукупність можливих способів вираження думки вчений вважав "духом народу" [3, с. 106]. На думку датського вченого К. Флагстада, освіта є проникнення у структуру чужої мови та зіставлення її із рідною [3, с. 112]. Для ефективного та конструктивного діалогу культур необхідно віднайти свій шлях до культури народу, мова якого вивчається, а він проходить через мову, через вивчення її особливостей.

Видатний представник Петербурзької школи мовознавства, Л. Щерба вказував на велике загальноосвітнє значення навчального предмета "Іноземна мова", оскільки, вивчаючи мову того чи іншого народу, ми вивчаємо систему понять, що історично склалися. Причина розходжень між поняттями різних мов криється у їх залежності від відмінностей у діяльності

відповідних колективів зараз чи в минулому. Вивчаючи цю систему та свідомо порівнюючи її зі своєю власною, ми краще пізнаємо останню. На думку Л. Щерби, лише порівнюючи різні мови, ми руйнуємо ілюзію, до якої нас привчає знання тільки однієї мови, ілюзію про існування незмінних понять, спільних для усіх народів. У результаті можна звільнити свої думки з полону слова та надати їм справжньої діалектичної науковості. Учений вказував на культуру як на основну галузь, куди треба звертатися при вивченні іноземної мови, адже людські поняття – це функція культури, яка, у свою чергу, є історичною категорією і знаходиться в тісному зв'язку зі станом суспільства та його діяльністю [4, с. 98-101].

Фахівці з викладання російської мови як іноземної Є. Верещагін та В. Костомаров ввели нові поняття, такі як наприклад “акультурація” – процес засвоєння особистістю елементів нової культури, який складається із трьох етапів. Для першого характерним є закріплення вже наявних позитивних відомостей про країну, мова якої вивчається, на другому етапі обсяг відомостей суттєво збільшується, а на третьому етапі відбувається ломка “стереотипів свідомості”, знищуються неадекватні упереджені знання та формується позитивне ставлення до країни та народу, мова якого вивчається [5, с. 1021].

Визначне місце у вітчизняній і світовій науковій спадщині посідає теоретико-практичний доробок із викладання іноземних мов (Н. Бориско, Г. Китайгородська, С. Ніколаєва, І. Салістра та інші дослідники). Проте, ретроспективний аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує необхідність пошуку ефективних шляхів організації цілісного педагогічного процесу (зокрема, і в межах окремих навчальних дисциплін) із метою формування здатності до найбільш ефективної міжкультурної комунікації у студентів відповідно до сучасних суспільних вимог, які висуваються до особистості фахівця і рівня його фахової підготовки. Сьогодні вирішується проблема організації процесу навчання у вітчизняній вищій школі таким чином, щоб іноземна мова вивчалася як феномен національної культури народу, як модель бачення світу цим народом та його сприйняття гуманістичних цінностей. Саме це, на думку багатьох науковців, сприятиме забезпеченню повноцінного міжкультурного спілкування і взаєморозуміння представників різних культур. Уведена у ВНЗ немовного профілю навчальна дисципліна “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, з одного боку, вимагає урахування культурно-професійних реалій, відображених у іноземній мові, і реалізації усього могутнього потенціалу іншомовної соціокультурної проблематики. З іншого боку, обмежена кількість навчальних годин не просто актуалізує, а загострює проблему добору змісту соціокультурного компоненту ІМПС, обов'язкового для опанування.

Сутність мови відбивається у її нерозривній єдності з мисленням і

свідомістю. Однак, освітньо-виховну цінність іноземної мови складає не тільки засвоєння мовної системи або ж використання іноземної мови як засобу отримання нової інформації. Знання іноземної мови, як показує вивчення нами практичного досвіду викладання іноземної мови, є впливовим чинником утворення духовності особистості студента, його свідомості, мислення, поглядів і переконань. На нашу думку, загальні комунікативні вміння крім того, що включають орієнтування на самопізнання, планування спілкування і доцільне корегування плану іншомовного спілкування, уміння аналізувати іншомовне спілкування, полягають ще й у здатності налагоджувати доцільні стосунки з учасниками процесу спілкування, зберігати оптимізм, емоційну стійкість. Формування комунікативних знань та умінь – процес складний і багатоаспектний. В основі його лежить оволодіння суб'єктом певним обсягом знань, осмислення способів навчальної діяльності та свідомого застосування отриманих знань як орієнтовної основи дій.

Проте, не можна не погодитися із твердженням Є. Пассова, що сучасний соціум вимагає переорієнтації освіти зі знаннієво-центричної на культуро-відповідну, яка зробить людину не тільки освіченою, але й культурною, духовною, навчити її не думкам, а мисленню, спрямує її діяльність не на оволодіння готовими знаннями та методами їхнього використання, а на креативність [6, с. 6]. Спираючись на цю думку Є. Пассова, висловимо переконання, що виділення соціокультурної проблематики в змісті навчальної дисципліни ІМПС є одним із найбільш ефективних шляхів реалізації завдання формування у суспільстві здатності до ефективної міжкультурної комунікації.

Залежно від культурного матеріалу, з яким доводиться мати справу в межах соціокультурного середовища і сфери активності людини, А. Марков і Г. Бірженюк пропонують при проектуванні курсу навчання іноземної мови, що міститиме соціокультурну складову, виділити "поля" життєдіяльності, які одночасно виступатимуть пріоритетними напрямками формування соціокультурної компетенції [7, с. 60]. За твердженням учених, перелік таких тематичних напрямів обов'язково охоплює:

- 1) культурно-історичну спадщину (*історичне* середовище існування);
- 2) *художнє* середовище існування людини, що забезпечує відповідні форми її активності у освоєнні й розвитку предметів і цінностей художньої культури, якості її мистецького життя;
- 3) *соціально-психологічне* середовище існування (характер міжособистісних стосунків, форми і способи суспільної життєдіяльності людей – їхні виробничі, сімейні, формальні й неформальні зв'язки та стосунки);
- 4) *духовно-моральне* середовище існування (як у формі суспільної моралі, і як внутрішньо-особистісний зміст духовно-моральних цінностей, норм, ідеалів, змісту людського життя);
- 5) *політичне* середовище існування (характер і сутність політичного життя, умови і можливості участі

людини в суспільно-політичній діяльності); 6) *екологічне* середовище існування (стан довкілля, ціннісне і діяльнісне самовизначення людини в навколишньому світі) [7, с. 61]. Відповідно до зазначених вище “полів” життєдіяльності А. Марков і Г. Бірженюк виділяють такі сфери культурної проблематики в змісті навчальної дисципліни: художня культура, історична культура, соціально-психологічна культура, духовно-моральна культура, екологічна культура, політична культура [7, с. 61]. Погоджуючись із запропонованим ученими підходом, ми пропонуємо виділити *індустріальне (технологічне)* середовище життєдіяльності людини і додати до змісту соціокультурної компетенції індустріальну (технологічну) культуру.

Не можна не погодитися із О. Першуковою, яка стверджує, що соціокультурний компонент змісту навчання іноземної мови відіграє велику роль у формуванні лексичної компетенції, оскільки саме соціокультурна лексика допомагає виховувати толерантність до представників інших культур, ідеологічну нейтральність, розвивати здатність до емпатії і сприйняття чужого, порівнювати культурні явища та уникати стереотипів [8, с. 120].

За Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти до соціокультурної лексики відносять широкий набір слів, пов'язаних із повсякденним життям, а саме: їжа та напої, поведінка за столом, громадські свята, робочий час і заняття; умови життя; міжособистісні стосунки, пов'язані з класовою і сімейною структурою, відносинами між поколіннями [9, с. 102-103]. За цим документом соціокультурний компонент, як бачимо, не поширюється на лексику сфери майбутньої професійної діяльності.

Інший погляд на проблему відбору лексики, яка стосується культури, пропонує А. Флієр. Учений вважає, що культуру можна розглядати через сукупність слів, які вживаються в мові для позначення усіх чисельних актів і продуктів культурної діяльності людини (народу). За винятком слів, що позначають предмети та події, не створені й не ініційовані людиною (їхня частина, як стверджує науковець, у мовах складає від 3% до 5%), решта словникового запасу будь-якої мови – це перелік явищ культури або її рис, елементів, процесів, технологій [10, с. 212]. А. Флієр вважає, що “дієслова, які вживаються для позначення будь-яких практичних чи інтелектуальних дій, виконаних людиною за правилами соціального співіснування, а також усі іменники, що стимулюють дії такого роду, складають вичерпний “інструментарій” культури” [10, с. 214-215], і обов'язково повинні бути включеними до змісту навчальної дисципліни. Відповідно постає завдання добору ефективних прийомів оволодіння таким невичерпним запасом лексики.

Наш викладацький досвід дозволив виділити види завдань, які є ефективними для утворення і розвитку лексичної складової комунікативної

компетенції у студентів. Це, перш за все, завдання, спрямовані на розвиток розуміння різнобічних зв'язків між лексичними одиницями та багатоваріантності співвіднесень українських та англійських лексем; усебічне опрацювання термінологічного поля, характерного для використання у ситуаціях професійно-орієнтованої сфери; розвиток розуміння змісто-змісних функцій іншомовних морфем та применників; засвоєння поширених скорочень, пов'язаних із професійною сферами.

Висновки. Таким чином, у даній статті проаналізовано теоретичний доробок і узагальнено практичний досвід використання освітньо-виховних можливостей навчальної дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)” для формування у студентів вищих навчальних закладів здатності до повноцінного міжкультурного спілкування і взаєморозуміння представників різних культур. Ефективними дидактичними умовами реалізації освітньо-виховного потенціалу іноземної мови у контексті міжкультурної комунікації визначено спрямування навчально-пізнавальної діяльності студентів на опанування соціокультурної проблематики у змісті навчальної дисципліни “Іноземна мова (за професійним спрямуванням)”, іншомовної термінологічної системи, засобів адекватного граматико-стилістичного оформлення думки. Перспективи дослідження ми бачимо в зіставленні та подальшому аналізі функціональних особливостей іншомовної і рідномовної терміносистем різних полів професійної діяльності, розробку нових та розвиток існуючих прийомів опанування змісту навчальної дисципліни ІМПС тощо.

Використана література:

1. Мелеценек А. Утверждение в качестве европейских преподавателей инженерных вузов : Описание компетенции преподавателей инженерных вузов, осуществлённые ING-PAED / А. Мелеценек. – Клагенфурт [Австрия], 1996. – 28 с.
2. Language – a Key Competence for Europe [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cfs.se/source.php/67514/ProgramICCKonf.pdf>. – Title from screen.
3. Звягинцев В. А. История языкознания XX–XXI веков в очерках и извлечениях / В. А. Звягинцев. – Изд. 3-е, допол. – М. : Просвещение, 1964. – 329 с.
4. Щерба Л. В. Преподавание языков в школе : общ. вопр. Методики : учеб. пособие для студ. филол. фак. / Л. В. Щерба ; Филол. фак. С.-Петерб. гос. ун-та. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Academia, 2003. – 148, [3] с. – (Высшее образование).
5. Костомаров В. Г. Языки и культура : монография / В. Г. Костомаров, Е. М. Верещагин. – М. : Индик, 2005. – 1040 с.
6. Пассов Е. И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя : философия, содержание, реализация / Е. И. Пассов // Инозем. мови. – 2002. – № 4. – С. 3-18.
7. Марков А. П. Основы социокультурного проектирования : учеб. пособие для студ. вузов, обучающ. по спец. “Социально-культурная деятельность” / А. П. Марков, Г. М. Бирженюк ; С.-Петерб. гуманитар. ун-т профсоюзов. – СПб. : ИГУП, 1998. – 361 с. : ил. – (Библиотека Гуманитарного университета ; вып. 6).
8. Першук О. Переосмыслить мету : Развитие социокультурного компонента змісту навчання іноземної мови в контексті діалогу культур / О. Першук // Инозем. мови в навч. закл. – 2004. – № 3. – С. 120-125.

9. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Рада з питань співпраці в галузі культури. Ком. з освіти. Від. сучас. мов, Страсбург ; наук. ред. С. Ю. Ніколаєва ; пер. О. М. Шерстюк. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с.
10. Флиер А. Я. Культурология для культурологов : учеб. пособие для высш. шк. / А. Я. Флиер. – М. : Акад. Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2002. – 458 с.

ИСАЕНКО С. А., ЯКОВЕНКО-ГЛУШАНКОВА Е. В. Социокультурная проблематика в содержании учебной дисциплины “Иностранный язык для специальных целей” в контексте межкультурной коммуникации.

В статье проанализированы существующие научно-теоретические взгляды на использование социокультурной проблематики в содержании учебной дисциплины “Иностранный язык для специальных целей” (ИЯСЦ) в контексте межкультурной коммуникации. Обобщение собственного практического опыта преподавания даёт авторам статьи основания выделить приёмы, оказавшиеся эффективными по формированию у студентов неязыковых вузов способности к полноценному межкультурному общению.

Ключевые слова: *социокультурная проблематика, межкультурная коммуникация, содержание учебной дисциплины ИЯСЦ, способность к межкультурному общению.*

ISAIENKO S. A., YAKOVENKO-HLUSHANKOVA E. V. Socio-cultural problems in the content of the subject “English for Specific Purposes” in the cross-cultural communication context.

In the article an attempt to analyze the existing scientific views on the application of the socio-cultural problems to ECP teaching has been made. The authors generalize their practical teaching experience and select the most efficient ways to correlate the socio-cultural content and to apply it to forming students ability of cross-cultural communication.

Keywords: *socio-cultural problems, intercultural communication, the content of the subject “English for Specific Purposes”, ability of cross-cultural communication.*

**Каплун І. В.
Тернопільський національний педагогічний
університет імені В. Гнатюка**

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті висвітлюється зміст емоційно-ціннісного компонента у структурі професійної ідентичності майбутніх фахівців технічного профілю. Визначено, що він включає інтереси, прагнення, бажання працювати в обраній сфері; емоційні реакції на професійну ситуацію; систему ціннісних орієнтацій. Здійснено аналіз критеріїв та показників цього компонента структури.

Ключові слова: *професійна ідентичність, студенти технічних коледжів, мотивація, емоційно-ціннісний компонент, інтереси, потреби, цінності.*

Запорукою економічного та політичного лідерства ряду країн у світі став розвиток науки і технологій, спочатку промислових, згодом біотехнологій, а зараз – інформаційних. Україна стане могутньою державою тільки тоді, коли зможе ефективно використовувати ресурси, якими володіє; модернізувати вітчизняне виробництво; забезпечити продуктивність основних галузей